

Slavnostni govornik Milan Kučan danes v Dražgošah:

Vse več je znamenj oživljanja fašizma

Pred osemdesetimi leti se je tu na obronkih Jelovice zgodilo, kar se v vojnah dogaja. Izzvalo je vse, kar je v človeku najžlahtnejšega, zbudilo pa tudi, kar je v njem najslabšega.

Boju in odporu borcev Cankarjevega bataljona, ki je bil visoko etično utemeljen s pravico naroda do obrambe svoje svobode in obstoja, je sledil strašen zločin. Maščevanje zaradi poraza, ki ga je prvič na tleh tretjega rajha doživela nemška vojska, je bilo strašno. Njen moralni poraz je bil hujši od vojaških izgub. Ognjeni zublji so bili poslednje, kar so videle oči v goreče domačije vrženih nič krivih domačinov. Njihov edini greh je bil, da so ljubili domovino in so jo po svojih močeh tudi pomagali braniti.

Podobne strahote se takrat niso dogajale samo v Dražgošah. Podobno usodo je doživelo Ustje v Vipavski dolini, pa češke Lidice, pa Orandour v Franciji in Lipe v Istri, Kitin v Beolurusiji, Marzalotta v Italiji. Vojna je presežno zlo. Je zlo zoper človečnost. Je pot v barbarstvo. Zato je delo za mir tako zelo dragoceno.

Za mir je šlo tudi v vojni, izzvani z agresijo JLA proti Sloveniji, ki jo je zapovedala hegemonistična politika takratnih centralističnih jugoslovanskih oblasti proti slovenskemu narodu, ko je uveljavil svojo naravno pravico do samoodločbe. Slovenci nismo želeli vojne. Svoje odločitve smo želeli uveljaviti po mirni poti, z dogovorom in zoper nikogar. Tudi to vojno so napadalci izgubili, ker za svoje početje niso imeli etičnega opravičila in zato tudi ne motiva. Naš odpor je bil globoko smiseln, čeprav je bil nasprotnik v orožju močnejši. Odpor je omogočil pogajanja, ki so zagotovila mir. Mir v Sloveniji je odprl pot do njenega mednarodnega priznanja. Globoko smiselna sta bila tudi boj in žrtev Slovencev med drugo svetovno vojno. Bila sta nesorazmerno velik prispevek k obrambi človeške civilizacije pred barbarstvom, ki ga je prinašal fašizem.

Živimo v razmerah, ko se svet spopada z resno, težko obvladljivo nevarnostjo, ki jo prinaša epidemija. V zavetju tega spopada prihaja do zaskrbljujočih posegov v vrednotne temelje, na katerih sta utemeljena sodobna demokratična družba in mednarodni pravni red. Spodjedajo ju populizmi in nacionalizmi, protisolidarnostne suverenitetne doktrine in egoizmi, znotraj katerih je vse več znamenj oživljanja fašizma.

Tudi pri nas. A ti ne naletijo na odpor in zavračanje, kakršnega bi bilo pričakovati v narodu, ki je že bil njegova žrtev in mu je odrekal tudi pravico do obstoja. Namesto tega je celo slišati

opozorila, da gre za pretiravanja in da o fašizmu govorijo ljudje, ki ga niso izkusili in doživeli. Kot da v narodovem spominu ni tržaškega Narodnega doma, Bazovice, Dražgoš, Osankarice, Begunj.

Res je, pri nas ni koncentracijskih taborišč, ni streljanja talcev, požigov vasi, etničnega čiščenja. Vendar so to že skrajne in logične posledice take ideologije. Ne gre pozabiti, da je fašizem prerasel v državno ideologijo in sredstvo za militaristično politiko z osvajalno vojno in zločini zoper človeštvo s tem, da je uporabil in zlorabil mehanizme demokratične parlamentarne demokracije.

Tarča te ideologije smo bili tudi Slovenci. Izzvala je odpor naroda, obsojenega na izginotje. Za ceno velikih žrtev smo se zavestno postavili na stran držav, ki so v apokalipsi največjega vojnega spopada v zgodovini prepoznali, da gre za obrambo civilizacije pred barbarstvom. Zato ohranjamo občutljivost pri prepoznavanju znamenj njenega obnavljanja, zato moramo nanje opozarjati tudi v novih razmerah in jih imenovati s pravim imenom. Razumljivo, današnje podobe fašizma niso enake tistim iz polpretekle zgodovine. A izhodišča so enaka.

Treba je povedati, kam lahko vodijo razgradnja ustavne ureditve, poskusi vladanja z odloki, izigravanje in izsiljevanje zakonov, posegi v načelo delitve oblast, napadi na sodstvo in sodnike, na neodvisnost tožilcev in policije, na nadzorne ustanove, na svobodo tiska, na človekove pravice in dostojanstvo, kam vodijo uporaba in spodbujanje sovražnega in prostaškega govora, nespoštovanje ločitve cerkve in države, odnos do beguncev, zloraba zgodovinopisja in enačenje domoljubja z zahtevo po podpori sedanji vladi in politiki največje vladne stranke. Potrebno je na to opozarjati in se temu upreti v imenu spoštovanja do svobodoljubnih prizadevanj preteklih rodov in odgovornosti do prihodnosti. O tej se danes odloča. Da znamenj in pojavov, ki so v povojnem času grobo posegli v idejo osvoboditve in boja zoper okupatorja, nismo prepoznali pravočasno, se nam je v ne tako davni preteklosti že enkrat maščevalo. Posledice čutimo še danes.

Prihodnost pričakujemo Slovenci raztreščeni kot nikoli doslej. Ne le po starih ločnicah, ki se vsiljujejo še iz tragičnih dogajanj med drugo svetovno vojno in po njej. Razdvaja nas tudi brezobzirno razkazovanje moči sedanjih oblasti, ki v življenje ljudi sistematično vnašajo nove razdore.

Tudi pri ukrepanju za obvladovanje epidemije ne iščejo zavezništva z državljanji, ampak med njimi iščejo krivce za neuspešen boj z epidemijo. Mirne protestnike štejejo za sovražnike. Zavračajo dialog z njimi, na njihove predloge, zahteve in oporekanja odgovarjajo s policijsko represijo.

V času obeleževanja 30 letnice poslušamo knjigovodsko naštevanja dosežkov vlade. Ti dosežki so v resnici dosežki celotne slovenske družbe, naporov in odrekanih velike večine državljanov. Veselimo se jih vsi, saj dokazujejo vitalnost in ustvarjalnost naših ljudi. Spoštujemo svoje delo in smo ponosni na doseženo. Nismo bili in nočemo biti solzna dolina nesrečnih in nezadovoljnih ljudi. Ostajamo pa kritični.

Naj poudarim, da niso dosežki tisto, kar deli in razdvaja slovensko družbo. Razdvajajo stvari, o katerih vladajoča politika ne govori, jih pa počne. Počne jih z grobimi, nelegitimnimi in nelegalnimi posegi v ustavno pravno in socialno vrednotno tkivo družbe. Počne jih mimo volje ljudstva v imenu prikritih političnih in ideoloških ciljev: ustvariti drugo republiko, ki bo po njeni meri, v želji po t. i. premiku celotne družbene strukture v desno, tudi skrajno desno.

Prepoznavanje teh teženj je tisto, kar izziva odpor. Ne morejo jih prikriti in zamegliti razdeljevanje predvolilnih daril in poskusi podkupovanja posameznih socialnih skupin z odpustki, niti obljube infrastrukturnih in drugih naložb županom. Ne morejo jih tudi zamegliti

dejstva, da takšna delitev sredstev EU, namenjenih za okrevanje in razvoj po epidemiji, ne omogoča resnih strateških in strukturnih naložb, ki bi Slovenijo približale cilju zelene, digitalno in visoko tehnološko razvite države. Nasprotno, od tega cilja nas ta izključujoča politika vlade oddaljuje.

Namesto samohvale potrebujemo pošteno in realno oceno tako razmer kot cene, ki jo bomo za to plačevali. Čas po epidemiji bo zahteven. Okrevanje pa dolgo in težko. Upravljanje države bo zahtevalo zaupanje in podporo državljanov, tudi odrekanja. Lažniva slika zavaja in ne omogoča okrevanja. Prav tako ne zvrčanje odgovornosti za lažno sliko na prihodnjo vlado.

Zato se je njenemu lažnemu slikanju treba upreti. Ne smemo se pustiti preslepiti. Zavedati se moramo, kakšna bo cena navideznih kratkovidnih koristi. Odgovor, ali smo na to pripravljeni, bomo dali na prihajajočih volitvah. Te so edino demokratično sredstvo za zamenjavo oblasti. Zato se je volitev treba udeležiti in premisliti, komu zaupati svoj glas. To naj bo sporočilo letošnjega spominskega srečanja na Dražgošah.

Dražgoše, 09.01.2022